

**PRZYZYWANIE GŁĘBI
DO KRĘGU SŁÓW,
MYŚLI, IDEI I DZIAŁAŃ**

WYŻSZA SZKOŁA PEDAGOGICZNA W CZĘSTOCHOWIE

PRACE NAUKOWE
PEDAGOGIKA VIII – IX – X

In honorem Josephi Żuraw

PRZYZYWANIE GŁĘBI DO KRĘGU SŁÓW, MYŚLI, IDEI I DZIAŁAŃ

*Księga Jubileuszowa ofiarowana
Profesorowi Józefowi Żurawowi*

*Pod redakcją
Stanisława Podobińskiego
i Bogdana Snocha*

1999 – 2000 – 2001

Recenzenci

Tadeusz KISIELEWSKI

Maria LESZ-DUK

Franciszek MAREK

Iwona NOWAKOWSKA-KEMPNA

Jan PRZEWŁOCKI

Władysław SZLUFIK

BG WSP

241781

Redakcja naukowa

Stanisław PODOBIŃSKI

Bogdan SNOCH

Redaktor

Stanisław PODOBIŃSKI

Komitet Redakcyjny

Zygmunt BĄK, Janusz BERDOWSKI, Marek CETWIŃSKI (przewodniczący),
Romuald DERBIS, Joanna GROCHOWSKA, Mieczysław HŁOND, Jadwiga KNOP,
Maria KONIECZNA-MICHALSKA, Stanisław PODOBIŃSKI (redaktor naczelny),
Henryk POPOWSKI, Aleksander ŻAKOWICZ

Korektorzy

Mirosław ŁAPOT

Radosław PODOBIŃSKI

Skład, łamanie komputerowe, redakcja techniczna i opracowanie graficzne

Fotografia Jubilata

Urszula BOGDANOWICZ

Tadeusz PSIUK

© Copyright by Stanisław Podobiński, Bogdan Snoch & Wydawnictwo Wyższej
Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie
Częstochowa 1999–2000–2001

ISBN 83-7098-711-7

ISSN 0860-0880

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie.

42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8, tel. (0-34) 361-48-54, fax (0-34) 368-35-53.

72 ark. druk. (B5).

Panu Profesorowi doktorowi habilitowanemu Józefowi Żurawowi, przenikliwemu, życzliwemu ludziom, ujmującemu Przyjacielowi, Koledze i Nauczycielowi akademickiemu, Tom ten Jubileuszowo ofiarowujemy, z serca życząc Mu kolejnych wielkich dokonań naukowych i dydaktycznych, pozostawania w zdrowiu, pogodzie ducha i – nadal – otwartości na ludzi i wiedzę.

TABULA GRATULATORIA

Sylvia BADORA, Częstochowa	Stanisław PAMUŁA, Kraków
Andrzej BAŃKOWSKI, Częstochowa	Wojciech PAZERA, Częstochowa
Janusz BERDOWSKI, Częstochowa	Feliks PLUTA, Opole
Helena BRÓŃCZYK, Bobowa	Stanisław PODOBIŃSKI, Częstochowa
Romuald DERBIS, Częstochowa	Dorota PROBUCKA, Kraków
Tadeusz DUBICKI, Łódź	Jan PRZEWŁOCKI, Katowice
Daniel DURLAK, Stróżna	Adam ROSÓŁ, Częstochowa
Oleg FIEDOTOV, Moskwa	Edyta SADOWSKA, Częstochowa
Stefan FOLARON, Częstochowa	Edyta SKOCZYLAS-KROTLA, Częstochowa
Stanisław GAWLIK, Opole	Józef SOKOŁOWSKI, Warszawa
Marian GŁOWACKI, Częstochowa	Tadeusz SROGOSZ, Częstochowa
Tadeusz KISIELEWSKI, Warszawa	Aleksander SWIEŻAWSKI, Łódź
Boris KOŽUH, Lubljana	Marek S. SZCZEPAŃSKI, Katowice – Tychy
Maria LESZ-DUK, Łódź	Władysław SZLUFIK, Kielce
Franciszek MAREK, Opole	Janusz SZTUMSKI, Częstochowa
Danuta K. MARZEC, Częstochowa	Zofia SZURA, Szalowa
Bethuel MATSILI, Kongo – Polska	Ryszard SZWED, Częstochowa
Ryszard MISZCZYŃSKI, Łask	Bartłomiej SZYNDLER, Częstochowa
Andrzej NOWAKOWSKI, Wadowice	Józef ŚWIĄTEK, Częstochowa
Adam OLECH, Częstochowa	Janusz ŚWINIARSKI, Warszawa
Urszula ORDON, Częstochowa	Jolanta WILSZ, Częstochowa
Władysław PABIASZ, Pabianice	Andrzej J. ZAKRZEWSKI, Częstochowa

Słowo o Jubilacie

Tytuł tego zbioru zawiera m.in. problematykę myśli, obiekt zainteresowań szacownego Jubilata, sensowne toteż wydało nam się przywołanie słów Jana Kochanowskiego – ojca literatury polskiej, młodszego o pokolenie od Reja – ojca języka polskiego, odnoszących się do tego problemu, pochodzących z *Pieśni XIX*:

*Przeto chciejmy wziąć przed się myśli godne
Siebie,
Myśli ważne na ziemi, myśli ważne w niebie;
Służmy pocziwej sławie, a jako kto może,
Niech ku pożytku dobra spólnego pomoże.
(...)
Śmiałemu wszędy równo, a o wolność miłą
Godzi się oprzeć, by więc i ostatnią siłą.*

Profesor Józef Żuraw urodził się 19.06.1929 w Hucie Czarnożyłskiej, w ziemi wieluńskiej. Szkołę średnią ukończył w Lututowie w roku 1950. Następnie studiował na Wydziale Pedagogicznym Wojskowej Akademii Politycznej w Warszawie, kolejno na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszą pracę magisterską, pt. *Poglądy Tadeusza Kościuszki na wychowanie wojskowe* napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Tadeusza Pasierbińskiego, drugą zaś na Wydziale Filozofii UW, pod kierunkiem prof. dr. hab. Adama Sikory.

Doktorat nauk humanistycznych uzyskał na podstawie pracy *Filozofia oświeceniowa Tadeusza Kościuszki*, której promotorem był prof. dr. hab. Józef Borgosz, zaś jednym z recenzentów prof. dr. Bogusław Leśnodorski. Stopień doktora hab. w zakresie filozofii nowożytnej otrzymał na podstawie pracy *Jan Śniadecki współtwórca nowoczesnej świadomości Polaków*. Recenzentami jej byli: prof. prof. Jan Legowicz, Stanisław Jedynak i Józef Borgosz.

W swej pracy badawczej najwięcej uwagi poświęcał polskiej myśli filozoficznej (głównie filozofii oświeceniowej i romantycznej). Obecnie pracuje nad monografią – jest w końcowej fazie pracy nad nią – analizującą antynomię narodowości i uniwersalności w polskiej rzeczywistości historycznej. Słuchał wykładów i uczestniczył w seminariach profesorów: Jana Legowicza, Władysława Tatarkiewicza, Tadeusza Kotarbińskiego, Adama Schaffa, Leszka Kołakowskiego, Bronisława Baczki, Zygmunta Baumana, Bogusława Leśnodorskiego, Jerzego Pelca, Alicji Kuczyńskiej, Janusza Kuczyńskiego, Andrzeja Nowickiego, Bogusława Wolniewicza, Zofii Szymańskiej i in. Po uzyskaniu magisterium jest kolejno: asystentem, st. asystentem, adiunktem, docentem kierownikiem zakładu filozofii. Był członkiem wielu rad naukowych, m.in. w WAP-ie, AON-ie, Wyższej Szkole Rolniczo-

-Pedagogicznej w Siedlcach, a obecnie w WSP w Częstochowie. W tej ostatniej m.in. pełni drugą kadencję obowiązki Przewodniczącego Komisji Senackiej ds. Wydawnictw.

Jest członkiem polskiego Oddziału Międzynarodowego Stowarzyszenia Uniwersalizmu. Jest również członkiem Warszawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Pod jego naukowym kierunkiem 49 osób uzyskało tytuł magistra. Prace magisterskie pisane były z zakresu historii europejskiej i polskiej myśli filozoficzno-pedagogicznej.

O wysokim poziomie piarstwa naukowego Prof. dr. hab. Józefa Żurawa może świadczyć fakt cytowania fragmentów jego prac przez wysokiej rangi uczonych. Cytuje wielokrotnie go m.in. prof. dr hab. Andrzej Walicki w swej pracy, wydanej w języku angielskim pt. *The Enlightenment and the Birth of Modern Nationhood Polish Political Thought from Noble Republicanism to Tadeusz Kościuszko*.

DRUKI ZWARTE:

Myśl filozoficzna i społeczna Tadeusza Kościuszki, Warszawa 1979, ss. 304.

Jan Śniadecki Polak i Europejczyk, Częstochowa 1995, ss. 366.

Tadeusz Kościuszko – humanista i pedagog, Częstochowa 1996, ss. 86.

„Tworzę więc jestem” – istotą humanizmu Henryka Kamieńskiego, Warszawa 1998, ss. 44.

Róża Luksemburg i kultura polska (w 80. rocznicę śmierci), Częstochowa 1999, ss. 108.

Współautor książek:

Wybrane koncepcje wojny i pokoju w dziejach myśli filozoficznej, cz. I, Starożytność i Średniowiecze. Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 1991.

Historyk i historia, Wyd. WSP Częstochowa 1999.

Księga jubileuszowa. Zeszyty Historyczne IV. In honorem Jan Związek, Wyd. WSP, Częstochowa 1998.

Artykuły w czasopismach Polskiej Akademii Nauk, w jęz. angielskim

Tadeusz Kościuszko – the Polish Enlightenment Thinker, „DIALECTICS AND HUMANISM”, Vol. VI, No 1, 1979, ss. 151–163.

Józef Żuraw, *Myśl filozoficzna i społeczna Tadeusza Kościuszki. Tradycje i współczesność. (The Philosophical and Social Thought of Tadeusz Kościuszko. Traditions and the Present Day)*, Warszawa, Wyd. MON, 1979, Pp. 304.

Jan Śniadecki – a Father of the Polish Enlightenment, „DIALECTICS AND HUMANISM”, No2/1982, ss. 151–162.

Karl Marx – a great Friend of Poland, „DIALECTICS AND HUMANISM”, No 3/1983, ss. 167–178.

The Works of Georg Lukacs in Poland, „DIALECTICS AND HUMANISM”, Vol. XIV, No 4/1987.

Artykuły w czasopismach Polskiej Akademii (Inst. Fil. i Soc.) Nauk

Tadeusz Kościuszko – twórca koncepcji nowoczesnych układów moralnych w armii, „KULTURA I SPOŁECZEŃSTWO”, t. XX, Nr 3, 1976, ss. 75–101.

Tadeusz Kościuszko – myśliciel epoki polskiego Oświecenia, „STUDIA FILOZOFICZNE”, Nr 6/151/, 1978, ss. 91–105.

Recepcja francuskiego fizjokratyzmu i racjonalistyczne hasło „oświata” w filozofii Kościuszkowskiej, „KULTURA I SPOŁECZEŃSTWO”, t. XXI, Nr 4, 1977, ss. 119–130.

Dialektyka wojny i pokoju w myśli filozoficznej Róży Luksemburg, „KULTURA I SPOŁECZEŃSTWO”, t. XXIV, Nr 3–4, 1980, ss. 77–92.

Polskie inspiracje dla twórców marksizmu, „STUDIA FILOZOFICZNE”, Nr 1/254/, 1987, ss. 155–164.

Filozofia Henryka Kamińskiego, „STUDIA FILOZOFICZNE”, Nr 3, 1988, ss. 105–121.

Miejsce Jana Śniadeckiego w kulturze narodowej, „STUDIA FILOZOFICZNE”, Nr 7–8 /284–285/, 1989, ss. 117–138. /numer jubileuszowy z racji 80. rocznicy urodzin Prof. Jana Legowicza.

Recenzje

Tadeusz W. Nowacki, *Praca i wychowanie*, Warszawa 1980, ss. 335, rok 1981, Nr 5, Ossolineum.

Józef Bańka, *Elementy prognozy humanistycznej – Studium z zakresu teorii i metodologii humanistyki*, Katowice 1981, ss. 173, rok 1982, Nr 1, Ossolineum.

Stanisław J. Sokołowski, *Filozoficzne problemy wojskowych nauk społecznych*, Warszawa 1981, ss. 308, rok 1982, Nr 2, Ossolineum.

Marek Fritzhand, *Wartości a fakty*, Warszawa 1982, PWN, ss. 319, rok 1983, Nr 2–3, Ossolineum.

Recenzja wydawnicza: D. Marzec, *Opieka nad dzieckiem w dobie przemian społecznych*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich–Wyd. WSP w Częstochowie, 1999, ss. 190.

Podręczniki

Słownik filozoficzny, Zegrze k/Warszawy, 1971, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Łączności, ss. 187.

Artykuły naukowe w pismach wyższych uczelni

Tendencyjna interpretacja myśli filozoficznej Róży Luksemburg w zachodniej leninologii, „ZESZYTY NAUKOWE” WAP, Nr 101, Warszawa 1979, ss. 55–67.

O filozofii Henryka Kamieńskiego, „ZESZYTY NAUKOWE” WAP, Nr 120, Warszawa 1984, ss. 69–71.

Miejsce Szkoły Rycerskiej w tworzeniu świadomości politycznej i narodowej Polaków (w 220 Rocznicę powstania Szkoły Rycerskiej) „ZESZYTY NAUKOWE” WAP, Nr 1–2/122–123/, Warszawa 1985, ss. 119–131.

Filozofia pokoju Róży Luksemburg, „ZESZYTY NAUKOWE” WP, Nr 4 /129/, Warszawa 1986, ss. 156–159.

Problem wojny i pokoju w filozofii Jana Śniadeckiego i Adama J. Czartoryskiego, „ZESZYTY NAUKOWE” WAP, Nr 4 /137/, Warszawa 1988, ss. 179–184.

Filozofia nauki Jana Śniadeckiego, „ZESZYTY NAUKOWE” WAP, Nr 4 /141/, Warszawa 1989, ss. 125–136.

Metdologiczne problemy wojskowych nauk społecznych, „ZESZYTY NAUKOWE” WAP, Myśl Wojskowa, Nr 4, Warszawa 1975, ss. 99–102.

Artykuł recenzyjny – *Armia kościuszkowska*, Krzysztof Bauer, *Wojsko koronne powstania kściuszkowskiego*, Warszawa 1981, ss. 415, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, Nr 100, 1982, rok XXVII.

Narodowe i uniwersalne wartości Konstytucji 3 Maja, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach*, Nr 45, seria: Nauki Humanistyczne. *Historia* z 2/1996, ss. 45–59.

Filozoficzne problemy wojny i pokoju w chrześcijańskich Wiekach Średnich, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach*, Nr 50, seria: Nauki Humanistyczne. *Filozofia i Socjologia*, z. 1/1997, ss. 62–71.

Rola Jana Śniadeckiego we wzbogacaniu kultury uniwersalnej, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach*, Nr 50, seria: Nauki Humanistyczne. *Filozofia i Socjologia*, z. 1/1997, ss. 96–71.

„*Tworzę więc jestem*” – *istotą humanizmu Henryka Kamieńskiego*, *Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie*, seria: *Filozofia, Socjologia*, z. V/1997, ss. 94–112.

Artykuły popularnonaukowe i publicystyczne

Tadeusz Kościuszko – humanista, „STOLICA”, Nr 6, 1976.

Kościuszko – sumienie narodów, *Krajowa Agencja Informacyjna*, Warszawa, 4–10 luty 1976, rok XVII/XXI, nr 6/838, ss. 4–6.

Tadeusz Kościuszko – twórca nowoczesnej sztuki wojennej, *Wiadomości Polonijne*, *Polska Agencja Interpres*, Nr 12/75, 16–30.06.1976, ss. 1–3.

Kościuszko a rewolucja amerykańska, „ARGUMENTY”, 18.07.1976.

Syn wolności, „ARGUMENTY”, Nr 48/1981.

„Polska rzecz”, „ARGUMENTY”, Nr 11/1983.

Kto nie lubi Kołłątaja?, „ARGUMENTY”, Nr 15/1985.

Kościuszko – deista, „ARGUMENTY”, Nr 17/1986.

Potrzeba filozoficznej i światopoglądowej refleksji – dawniej i dziś, *Problemy Wyznań i Laicyzacji*, *Tygodniowy Biuletyn Prasowy*, rok XXVIII, 13.01.1986, Nr 2/1327, ss. 1–6.

- Kościuszko i Napoleon, „MILITARIA”, Nr 6/1996, ss. 18–19.
- Polskie korzenie marksizmu, WOJSKO LUDOWE, Nr 5, 1983, ss. 15–17.
- Recenzja książki Andrzeja Targowskiego „Dogonić czas, czyli pozostać w Europie”, Warszawa 1993, WOJSKO LUDOWE, Nr 2/1994, ss. 101–104.
- „Świątynia sławy oręza polskiego”, WOJSKO I WYCHOWANIE, Nr 10, 1995, ss. 62–69.
- Wychowanie wojskowe doby Oświecenia, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 31.10.1973, s. 6.
- Życ i filozofować, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 19.04.1973.
- Maoizm, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 26.04.1974.
- Idee obywatelskie i obronne Komisji Edukacji Narodowej, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 30.05.1973.
- „Studia Filozoficzne” z pomocą słuchaczom WUML, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 21.05.1974.
- W Wojskowej Akademii Politycznej działa wszechnica, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 06.02.1974. s. 5.
- Fenomen tradycji polskiego oręza, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 30.10.81.
- Problemy wojny i pokoju w filozofii Jana Śniadeckiego, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 30.10/1981, s. 5.
- O filozofii wojskowych nauk społecznych, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 29.12.1981.
- Socjologia, społeczeństwo, wojsko, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 04.01.83
- Markszizm i kultura narodowa, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 8–9.01.1983.
- Rok Karola Marksa. Marksizm, rewolucja a niepodległość Polski, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 26–27.02.1983.
- Filozofia marksistowska i przyrodznawstwo, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 06.05.1983.
- Racjonalizm Tadeusza Kościuszki, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 14.12.84. s. 3.
- Jan Śniadecki: Prawa i obowiązki integrują ludzi, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 23.08.1985.
- O filozofii Róży Luksemburg, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, Nr 6, 1983.
- „Ojczyznę moją wszelkimi sposobami ratować przyrzekam”/w rocznicę Konstytucji 3 Maja/, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI” Nr 103, 1983.
- Jest panorama we Wrocławiu! „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 18.07.1985.
- Kościuszko i kościuszkowcy, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, październik 1982.
- Ameryka i Kościuszko, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 1982.
- Etyka uczonego i artysty, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, 13.09.1985.
- Nowoczesność myśli Jana Śniadeckiego, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, Nr 304, 1984.
- Współczesność myśli Joachima Lelewela, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, Nr 308, 1984.
- Światła myśli Stanisława Staszica, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, Nr 10, 1985.
- Dwieście dwadzieścia lat Szkoły Rycerskiej, /cz. 1/, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, Nr 44, 1986.
- Dwieście lat Szkoły Rycerskiej /cz. 2/, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI” Nr 49, 1986.

„Święta miłości kochanej ojczyzny” Polska zbrojna (Magazyn Tygodniowy), 25–27.11.1994, s. IV.

Korzenie naszej współczesności, „ŻOŁNIERZ WOLNOŚCI”, Nr 95, 1986

Recenzja pracy doktorskiej mgra Józefa Węgrzyna 12.05.1990 napisanej pod kierownictwem naukowym prof. dra hab. Józefa Borgosza, ss. 318.

Referaty na sympozjach i konferencjach

Udział w Sympozjum Filozoficznym w Moskwie, lipiec 1979.

Wygłoszenie referatu na Pierwszym Światowym Kongresie Uniwersalizmu w Warszawie 16 sierpnia 1993 r. Temat referatu: Uniwersalne i narodowe wartości epoki Konstytucji 3 Maja.

Wygłoszenie referatu na V Zjeździe Filozoficznym w Toruniu w 1995 r. Temat referatu: Miejsce polskiej myśli filozoficznej średniowiecznej w mediewistyce europejskiej.

Wygłoszenie referatu na Europejskim Forum Uniwersalizmu w Warszawie we wrześniu 1999 r. Temat referatu: Humanizm, polskość i europejskość Róży Luksemburg.

Nagrody i wyróżnienia:

Wyróżnienie Ministerstwa Obrony Narodowej za książkę „Myśl filozoficzna i społeczna Tadeusza Kościuszki” w 1979 r.

W latach 1981–83 został laureatem dorocznych nagród „ŻOŁNIERZA WOLNOŚCI” w postaci kolejno: brązowego, srebrnego i złotego pióra za publicystykę na łamach tej gazety.

Prof. Józef Żuraw zachował młodzieńczą niemal sylwetkę oraz świeżość w myśleniu i postrzeganiu ludzi i świata, także niezależność i krytycyzm odnośnie do wartości poglądów filozoficznych, w ogóle – światopoglądowych, utrzymując w tym mądry zdrowy chłopski rozsądek, wywodzi bowiem swój ród z rolniczych okolic Wielunia, z Huty Czarnożylskiej oraz zawdzięcza wiele – jak to ciągle podkreśla – lokalnym nauczycielom także tym o rodowodzie arystokratycznym – Który Mu, jako zdolnemu chłopskiemu dziecku – wskazali drogi i walory edukacji.

Profesor Żuraw ludzi mierzy wedle ich dokonań, zacności i uczciwości, innych gradacji właściwie nie stosując, zarazem wobec wszystkich – studentów, współpracowników i zwierzchników – zachowuje się ze szczerą rewerencją, nikomu nie uchybiając ani przed nikim zanadto nie czapkując. Jest człowiekiem skromnym, uczynnym, pełnym rzeczywistej prostoty godnej mędrca, Którym nie tylko z wykształcenia – jako zawodowy myśliciel, znawca i badacz idei jest.

Ma dobre rozeznanie w tym, co dobre a co złe, dość stosuje zasadę „światłocienia etycznego”, rozumiejąc względność wielu ludzkich zachowań i zdarzeń. Tak naprawdę zaś bezwzględnie trafnie określa, co stosowne a co niestosowne, co sen-

sowne a co bezmyślne. Ma w sobie naturalną elegancję w byciu, w słowie, w używaniu sztućców i trunków, nigdy nie przekraczając w niczym należytej miary.

Jest jednym z najpoważniejszych ludzi w częstochowskiej Uczelni edukującej – co istotne – nauczycieli, pedagogów, a że sam ma dwa magisteria (doktorat i habilitację już z filozofii) – z filozofii i, co istotne!, z pedagogiki, potrafi niemal au pessant pośrednio wychowywać, w myśl starej prawdy, że każdy dobry filozof jest zarazem bardzo dobrym pedagogiem.

Powaga Jego jednak nie jest nadęta, bo najwięcej powagi jest w żartowaniu, więc choć Jego żywiołem są dobry humor i dowcip, na skalę wartości „rzuca” każdy ludzki – swój i czyjś – czyn.

Ma w sobie wiele zapału do działania i do nauki, gromadzi książki, pisma, wy-cinki prasowe, notatki – z wielką pieczołowitością i znanstwem, na wszystkich dając swoje uwagi, komentarze, opinie przeciwne lub pełne uznania.

Obcujący z Nim studenci i pracownicy ogromnie wiele korzystają, zarówno w sferze intelektualnej jak i moralnej. Stąd darzą Go estymą niemal spontanicznie. Profesor Żuraw wpisał się – przez kilkanaście lat swej pracy – trwale do częstochowskiego eutourage’u naukowego, przydając się WSP-owskiej społeczności ogromnie i zyskując sobie pewne, znaczące, miejsce w trzydziestoletnich dziejach Uczelni.

J. Żuraw to dziś arbiter elegantiarum w obcowaniu z ludźmi, dworny wobec dam, znawca kulinariów i alkoholi.

Profesor Józef Żuraw – syn Franciszka – jak o sobie żartobliwie mawia imitując dawne urzędowe skamieliny w przedstawianiu się – jest też jednym z nielicznych Profesorów, Których piszący te słowa zna co się permanentnie uczą, kupują regularnie prasę i książki, także Wydawnictwa naszej Uczelni. Wtopił się doskonale w częstochowską społeczność akademicką, w której jest ceniony, lubiany i szanowany jako elegancki, mądry, szlachetny Uczony – Myśliciel – i Człowiek.

Stanisław Podobiński

Bogdan Snoch

REKTOR WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ

UL. WASZYNGTONA 4/8 • 42-201 CZEŚCICHOWA

TEL. 324 46 78, 365 14 97

FAX 365 14 97

SKR. POCZT. 90

List gratulacyjny Rektora Uczelni

W dniu 19 czerwca 1999 r. prof. dr hab. Józef Żuraw obchodził podniosły Jubileusz 70-lecia Urodzin. Studia wyższe odbył na Wydziale Pedagogicznym Wojewskiej Akademii Politycznej w Warszawie. Kolejno – na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszą pracę magisterską pt.: „Poglądy Tadeusza Kościuszki na wychowanie wojskowe” napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Tadeusza Pasierbińskiego; drugą zaś na Wydziale Filozofii UW, pod kierunkiem prof. dr. hab. Adama Sikory.

Doktorat nauk humanistycznych uzyskał na podstawie pracy „Filozofia oświeceniowa Tadeusza Kościuszki”, której promotorem był prof. dr hab. Józef Borgosz. Stopień doktora habilitowanego w zakresie filozofii nowożytnej otrzymał na podstawie pracy „Jan Śniadecki współtwórca nowoczesnej świadomości Polaków”.

Prof. dr hab. Józef Żuraw w swej pracy badawczej najwięcej uwagi poświęcał polskiej myśli filozoficznej (głównie filozofii oświeceniowej i romantycznej).

Obecnie pracuje nad monografią analizującą antynomię narodowości i uniwersalności w polskiej rzeczywistości historycznej.

Prof. dr hab. Józef Żuraw jest związany z naszą Uczelnią od lat. Aktualnie – drugą kadencję – pełni obowiązki Przewodniczącego Komisji Senackiej ds. Wydawnictw. Jest ogromnie szanowany i lubiany przez studentów i współpracowników.

W związku z Jubileuszem 70-lecia Urodzin składam najlepsze życzenia dobrego zdrowia, sił i wytrwałości w realizacji przyjętych planów i zamierzeń; dalszych znaczących sukcesów w pracy naukowej i działalności dydaktycznej oraz wszelkiej pomyślności.

Z wyrazami głębokiego szacunku

REKTOR

 prof. dr hab. Ryszard Szumowski

Wielce Szanowny Pan Profesor dr hab. Józef Żuraw

Z okazji Jubileuszu 70-lecia Urodzin składam Panu Profesorowi najlepsze życzenia realizacji planów i zamierzeń, wielu dalszych osiągnięć w pracy naukowej i dydaktycznej oraz zadowolenia i pomyślności w życiu osobistym.

Pragnę podkreślić znaczenie Jubileuszu 10-lecia pracy Pana Profesora w Wyższej Szkole Pedagogicznej na Wydziale Pedagogicznym. Miałem zaszczyt i przyjemność poznać Pana Profesora u początków pracy na Wydziale. Pana wybitna pozycja naukowa i kunszt pedagogiczny, w połączeniu ze skromnością i – okazywaną społeczności akademickiej Wydziału – życzliwością i przychylnością, zasługują na najwyższe podziękowania i wdzięczność.

Prowadzone przez Pana Profesora zajęcia ze studentami to przykład taktu i wyrozumiałości, to wzór filozofowania godny naśladowania. Ciepło i życzliwość, z jaką się spotykamy ze strony Pana Profesora, są wzorem kontaktów z kolegami i studentami. Nie odmawia Pan nigdy pomocy i porady, podejmując chętnie prace na rzecz Wydziału Pedagogicznego i Uczelni.

Mam nadzieję, że wszystkie dowody pamięci i wdzięczności, które kieruję pod Pana Profesora adresem, w minimalnym stopniu – oddadzą doniosłość Pana zasług.

Z wyrazami szacunku i sympatii

Prof. dr hab. Janusz Berdowski

Prorektor ds. Nauki

АКАДЕМИЯ НАУК СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

ИНСТИТУТ ФИЛОСОФИИ

121019, Москва, Волхонка, 14

Тел. 203-91-09; 203-95-69

10.07.79 № 14204/645

Профессору С. Жураву

На № _____

Уважаемый тов. С. Журав!

Институт философии АН СССР и советская часть Проблемной комиссии "Вопросы идеологической борьбы в связи с сосуществованием двух мировых систем" хотели бы еще раз напомнить Вам о нашей большой заинтересованности в Вашей статье "Р. Люксембург (1970-1919). Разработка проблем социалистической революции. Критика ревизионизма. Современная идеологическая борьба вокруг теоретического наследия Розы Люксембург" для коллективного труда "Марксистская философия в международном рабочем движении в конце XIX-начале XX вв."

Материалы Вашей статьи мы надеемся получить не позднее августа м-ца с.г.

На основе полученных материалов Советская часть Проблемной комиссии предполагает провести в I кв. 1980 г. международный симпозиум с приглашением всех авторов для обсуждения рукописей и дальнейшего уточнения концепции труда.

В этой связи мы хотели бы просить Вас не задержать представление материалов в редакционную коллегию нашего совместного труда.

С глубоким уважением

Зам. председателя
советской части Проблемной комиссии
доктор философских наук

Б.В. Богданов

Jubileusz prof. dra hab. Józefa Żurawa

Dostojny Jubilacie, drogi Przyjacielu!

Doktor Faust, bohater zachowanego we fragmentach dramatu Lessinga, cierpiał, gdyż nie był w stanie, nawet przy pomocy diabła, ogarnąć całokształtu wiedzy o człowieku, życiu i świecie. Faust Goethego „w rządy wiedzy” poznał „wszechna-uk dziedzinę”, a choć zgłębił filozofię, prawo, medycynę i teologię, to jednak też nie zaznał szczęścia i szukał go w rozkoszy, której miał mu dostarczyć Mefistofeles. Nam zaś – Tobie i mnie – wystarczały do szczęścia przygodne, przeważnie bardzo krótkie, ale zawsze szczere i niczym nie skrępowane rozmowy, jakie prowadziliśmy przy niemal cotygodniowych spotkaniach w częstochowskiej Uczelni. A chociaż *parvum parva decet*, to jednak wielkie interesowały nas sprawy, najczęściej z zakresu historii, literatury, sztuki, polityki i filozofii. Odnosiłem wrażenie, że mimo odmiennych niekiedy poglądów, wymiana zdań była nam potrzebna, pragnęliśmy jej i ona nas cieszyła. Dobrze pamiętam, że ostatnia rozmowa dotyczyła *Dialogów* Platona. Ale nie sensacyjne wieści o rzekomej Atlantydzie, wypowiedziane w dialogu *Kritias*, nas interesowały, lecz słowa Timaiosza: „modlimy się, żeby nam bóg dał najdoskonalsze i najlepsze z lekarstw: wiedzę”. Ciebie interesowała u helleńskich filozofów postawa wobec wiedzy i mądrości, a mnie ich modlitwa i to kierowana do jednego boga, choć wiadomo powszechnie, że religia grecka miała charakter politeistyczny. Nawet w przypadku zwracania się do wszystkich bogów, Panem nazywano, prawie zawsze bezimiennie, tylko jednego z nich, Najwyższego. W zakończeniu dialogu *Fajdros* Sokrates modli się: „Panie, przyjacielu nasz, i wy inni, którzy tu mieszkacie, bogowie! Dajcie mi to [...] obym zawsze wierzył, że bogatym jest tylko człowiek mądry”.

Dziś wiedza i mądrość, podobnie jak uczciwość, elegancja i wytworność, należą do wartości zdewaluowanych. Nie ma ich już nawet w uczelniach akademickich. Dlatego tak bardzo cenię sobie te nasze spotkania i „rozmowy przyjacielskie”. Zachowam je w pamięci i pozostanę Ci za nie wdzięczny.

Drogi Józefie! Nie jesteście zamożni. Naszym bogactwem jest to, cośmy przeżyli, osiągnęli i uczynili. Mamy obaj tyle mądrości i wiedzy, a także tyle lat życia za sobą, że możemy się cieszyć tym, o co Kochanowski prosił Boga i za co mu dziękował we wzruszającej fraszce, utrzymanej w tonie modlitwy:

Ja, Panie, niechaj mieszkam w tym gnieździe ojczystym,
A ty mnie zdrowiem opatrz i sumieniem czystym
Pożywieniem uczciwym, ludzką życzliwością,
Obyczajmi znośnymi, nieprzykrą starością.

Ściskając Twoją dłoń, tego Ci z serca życzę.

prof. zw. dr hab. Franciszek Marek

Jubileusz prof. dra hab. Józefa Żurawa

Wielce Szanowny Panie Profesorze, Drogi Kolego

Interesującym autorem dla mieszkańców Calabrii pozostaje ich rodak Tomasz Campanella. Znany jako przedstawiciel włoskiego Renesansu, zakonnik, filozof, który spędza 27 lat w więzieniu, wszak odbierany był jako przeciwnik ówczesnego państwa hiszpańskiego. A przecież dla tej postawy znajdował uzasadnienie w swych poglądach filozoficznych, będąc blisko tragicznej sylwetki Giordana Bruno.

Mój kolega, pisząc doktorat o Campanelli, a więc o człowieku przełomu XVI i XVII wieku, trafił na jego sentencję, którą mi podarował, jako szczególny prezent. Miał Campanella, po długim namyśle w więzieniu, tak oto powiedzieć do swych oskarżycieli: *Ho consumato piu l'olio, che voi il vino*. Ja spożyłem więcej oleju niż wy wina. Że w Italii pito zawsze dużo wina, nikt nie wątpi, ale że Campanella więcej od innych wypił oleju, to arcyciekawe. Olej bowiem w mitologiach, starożytnej historii, zawsze był symbolem wielu pozytywnych wartości. Był także znakiem mądrości.

Patrząc na życie Pana Profesora, Drogiego mi Kolegi, nie tylko wypada powiedzieć, ale wręcz koniecznie trzeba potwierdzić, że może powtórzyć za Campanellą: ja wypilem więcej oleju niż wina. Życie Profesora Żurawa nie było ani proste, ani łatwe. Doświadczał bowiem wielu dramatów, które sięgały prawdziwego patriotyzmu, bowiem wartości i zwyczajów Polaków nigdy nie chciał zdradzać. Wręcz przeciwnie, starał się je poznawać i kultywować.

Horacego powiedzenie *carpe diem* stawało się Jego imperatywem, pomogło jednakże zostać profesorem filozofii. Korzystał mocno z czasu, bo imponowało Mu hasło Uniwersytetu Jagiellońskiego: *Plus ratio, quam vis*. Bardziej rozum niż siła. Ta oto sentencja stawała się determinansem Jego życia. To dzięki temu dzisiaj jawi się nam jako historyk idei, filozof, pedagog, monografista postaci wybitnych, postaci owładniętych ideami prawdy, wolności i egalitaryzmu – napisze redaktor naczelny naszego Wydawnictwa Stanisław Podobiński.

Ale profesor Żuraw pozostaje dla nas wzorem prawdziwego człowieczeństwa. Może to dziwne, lecz bieg zdarzeń, pęd historii, przemiany polityczne w Polsce po roku 1989 to także tęsknota za wartościami, które plasują się w naszym człowieczeństwie. Kto by przypuszczał, że są one tak ważne. Ale czuł to Abraham Maslow, gdy tworzył schody ludzkich potrzeb, w konsekwencji koniecznych wartości. Dlatego dotykał wartości fizycznych jako podstawowych i koniecznych człowiekowi. Wskazywał na nie także w swej drabinie wartości Max Scheler, gdy wśród wartości wyszczególnia także witalne, jako *conditio sine qua non* wartości wyższych, aż po *sacrum*. Swe człowieczeństwo rozwinął Pan Profesor do urzekających i zdumiewających rozmiarów.

Niech mi będzie wolno wskazać jeszcze na jeden walor naszego Jubilat. Pozostawał i pozostaje wielkim patriotą. Dobre bogi to sprawiły, że miłość Ojczyzny ukazywał na różnych ścieżkach, od munduru po akceptację wielkich patriotów Jego pokolenia. Ignacy Krasicki Mu wybaczy, gdy za nim Jubilat wyzna i powtórzy: *Święta miłości kochanej ojczyzny, Czują cię tylko umysły pocziwe!* Losy jej stawały się Jego radością i Jego bólem, nadzieją i trwogą Ojczyzny jutra. Gdy prof. dr hab. Franciszek Antoni Marek tytułował jedno ze swych myśli na temat Uniwersytetu Opolskiego wielkimi słowami: *Pro patria et scientia* (Dla ojczyzny i nauki), może powiedzieć, że Matkę Ojczyznę naprawdę kochał nasz dostojny Jubilat. Znakiem bowiem miłości do niej, jest oddanie się nauce i tym, którzy jej potrzebują. To właśnie u profesora Żurawa pisali prace magisterskie na temat naszej Ojczyzny, patriotyzmu, wartości jej potrzebnych. A pisali, bo On o niej potrafił mówić.

Drogi Kolego, greckie powiedzenie przejęli Rzymianie i powtarzali: *Barba non fecit philosophuum* (Broda nie czyni filozofa), lecz wielkie życiowe doświadczenie, kultywowane wartości wskazują na – jakże bliskiego i drogiego nam Filozofa.

Ad multos felicissimosque annos

ks. prof. dr hab. Stanisław Pamuła

Częstochowa, 31 05 2000 r.

Janusz Świniarski (Warszawa)

Humanizm, uniwersalizm i polskość w twórczości Józefa Żurawa

Prof. dr hab. Józef Żuraw jest uznanym historykiem idei i filozofem, fascynującym studentów nauczycielem filozofii, aktywnym uczestnikiem wielu frapujących dyskusji naukowych i filozoficznych, autorem wielu publikacji poświęconych wybitnym postaciom, jakie wydała kultura polska. Są to przede wszystkim książki poświęcone filozofii i działalności patriotycznej Tadeusza Kościuszki (*Myśl filozoficzna i społeczna Tadeusza Kościuszki* – 1979, *Tadeusz Kościuszko, humanista i pedagog* – 1996), Jana Śniadeckiego (*Jan Śniadecki – współtwórca nowoczesnej świadomości Polaków* – 1986: *Jan Śniadecki Polak i Europejczyk* – 1995) i Henryka Kamieńskiego („*Tworzę, więc jestem*” – *istota humanizmu Henryka Kamieńskiego* – 1998) oraz Róży Luksemburg (*Róża Luksemburg i kultura polska* – 1999). Są to jednocześnie książki, które wydobywają wkład wybitnych przedstawicieli polskiej myśli filozoficznej i społecznej w współtworzenie kultury uniwersalnej.

Wieloletnie studia nad tymi postaciami i ich myślą filozoficzno-społeczną uczyniły z Niego wręcz perfekcyjnie kompetentnego znawcę i propagatora polskiej kultury i filozofii. Jest to kompetencja dotycząca nie tylko istoty polskiej myśli filozoficznej, ale również znajomość wielości mało znanych szczegółów i sekretów, meandrów polskiej psychiki narodowej i jej usytuowania w zawiłych losach kultury europejskiej. Daje to podstawy do nowatorskich interpretacji filozofii polskiej i jej osadzania w kulturze zarówno europejskiej, jak i światowej.

Ideą przewodnią wieloletnich wysiłków naukowych, popularyzatorskich i interpretacyjnych oraz uzasadniających profesora Żurawa jest teza o swoistości, często prymacie i pierwszeństwie polskiej myśli filozoficznej i społecznej na tle kultury europejskiej, światowej i powszechnej. Tezę tę uzasadnia wielorako, wskazując na wiele faktów, poglądów czerpanych dosłownie z wypowiedzi myślicieli polskich i zagranicznych. A przez lata studiów argumentów za swoistością i uniwersalnym pierwszeństwem polskiej myśli społecznej i filozoficznej ma coraz więcej. Tworzą one już spójny i przekonujący system interpretacji.

Humanizm i zaangażowanie społeczne jako swoistość filozofii polskiej

Józef Żuraw należy do tych badaczy historii filozofii, którzy nie podzielają poglądu, iż filozofia przez fakt jej wniesienia do kultury polskiej w zlatynizowanej

formie wraz z pierwszymi wiekami chrystianizacji dopiero po długim czasie nabrała jakiegoś charakteru narodowego – polskiego¹. Należy On bowiem do zwolenników argumentacji, iż już sam sposób recepcji kultury łacińskiej i chrześcijaństwa formułował swoistą filozofię polską – nie było więc filozofii średniowiecznej w Polsce”, lecz „polska filozofia średniowiecza”². „Swoistość i uniwersalność polskiej myśli filozoficznej zasadza się na dwu ważnych rozstrzygnięciach. Ich źródłem jest swoistość polskiej kultury czasów przedchrześcijańskich, indywidualizm i poszanowanie wolności ludzkiej, „gminowładność” i podmiotowość obywatelska, konkretność myślenia i niechęć do spekulacyjnego myślenia.

Pierwsze z rozstrzygnięć polega na mniej spekulatywnym, acz ważkim dla europejskiej myśli, schyłku średniowiecza i renesansu, doprowadzeniu do końca „via moderna” (nowej drogi) – podmiotyzacji człowieka, szacunku dla niego i jego wolności. Znalazło to swój najpełniejszy wyraz w tzw. polskiej szkole prawa narodów. Jej osnową jest przeświadczenie, że poganin i innowierca to także człowiek i dziecko boże, którego bezkarnie napadać, gwałcić i grabić oraz zabić nie przystoi innemu człowiekowi, a szczególnie chrześcijaninowi. Przeświadczenie to, charakterystyczne dla początków polskiej myśli filozoficznej, przewija się przez późniejsze jej dzieje. Człowiek w polskiej myśli filozoficznej traktowany był od jej zarania jako podmiot, później dziecko boże i brat, i wreszcie wolny obywatel, bez względu na uwikłania społeczne, polityczne i wyznaniowe oraz inne. Takie traktowanie, humanizm i zatroskanie o sprawy ludzkie znaczą filozofię polską od jej zarania. Do grona gorących zwolenników tego przeświadczenia należy J. Żuraw.

Drugie zaś ze wskazanych rozstrzygnięć dokonane zostało przez absolwenta Uniwersytetu Kazimierzowskiego w Krakowie i nabrało uniwersalnego znaczenia jako tzw. przewrót kopernikański. Źródłem jego było wiązanie myślenia z doświadczeniem, faktami astronomicznymi, ich pierwszeństwem przed spekulatywnym wydumaniem przeobrażonym w dogmat. Ma to szczególne znaczenie dla epistemologii. A sam przewrót kopernikański polega na odwróceniu relacji między podmiotem a przedmiotem. To odwracanie relacji przyjęte w szkołach i kierunkach filozoficznych nowożytności określać właśnie przewrotami kopernikańskimi. Znajdujemy je między innymi w systemie filozoficznym tworzonym przez I. Kanta czy E. Husserla. Skłonności zaś do empiryzmu i konkretnego myślenia owocowały w dorobku polskiego pozytywizmu, szkoły lwowsko-warszawskiej i prakseologii.

Poglądy J. Żurawa na dzieje polskiej kultury i filozofii bliskie są stanowisku Wincentego Lutosławskiego (1863–1954) – światowej sławy znawcy Platona i propagatora filozofii polskiej. Dla obu bowiem rysem najważniejszym polskiej filozofii jest indywidualizm, poszanowanie wolności i autentyczny humanizm, uwielbienie dla człowieka i troska o niego. Obaj również zafascynowani są przeszłością przedrozbiorową, polskim oświeceniem i polską filozofią czynu (lat czterdziestych XIX

¹Zob. np.: *Historia nauki polskiej*, t. 1. Pod red. Bogdana Suchodolskiego, Wrocław 1970.

²Por. tytuły: (J. Domański), *Swoistość i uniwersalizm polskiej myśli średniowiecznej*, (R. Palacz) *Filozofia polska wieków średnich i Filozofia polska XV w.* – a (Z. Kuksiewicz) *Rozwój filozofii średniowiecznej w Polsce*, (Tenże) *Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce* i (Z. Ogonowski) *Zarys dziejów filozofii w Polsce. Wieki XIII–XVII*.

w.), koncepcją historii Joachima Lelewela, która polskość wiąże z „gminowładztwem”, demokracją i pierwszeństwem dla wolności.

W określaniu wątków specyficznych dla polskiej myśli filozoficznej J. Żuraw bliski jest również konstatacji A. Zieleńczyka, który uważał za nie „dążenie do zamieniania idei w czyn”, a więc pragmatyzm, i niechęć do czystej spekulacji³. Wątki tego rodzaju – jak celnie uzasadnił S. Czarnowski – dają podstawę do określania filozofii polskiej jako „filozofii społecznej”⁴. Leżący u podstaw polskiej filozofii humanizm i indywidualizm skłaniał ją ku sprawom społecznym i zaangażowaniu w sprawy państwa, narodu i społeczeństwa, a nawet ludzkości, aż po silną opcję mesjanistyczną. Nie daje się oddzielić polskiego namysłu filozoficznego od filozofii społecznej, zatroskania o człowieka i sprawy człowieka jako człowieka, jego godność i wolność.

Specyfikę filozofii polskiej polegającą na zaangażowaniu w sprawy społeczne potwierdza już sam tytuł monumentalnego dzieła wydanego w kilku tomach, a mianowicie „*Polska myśl filozoficzna i społeczna*”⁵. Bowiernie, w rzeczy samej, zaangażowanie społeczne i zatroskania o sprawy ludzkie odcisnęły się na dziejach tej filozofii. Jednak są to również dzieje raz uwielbiania filozofii i filozofów, innym razem zapędy do jej likwidowania i usuwania z życia narodowego i kultury polskiej; raz rozwoju filozofii uniwersyteckiej, innym razem jej rugowania z uczelni wyższych lub preferowania tylko pewnej jej wersji dogmatyzowanej i ideologicznie słusznej. Mimo tego filozofia i filozofowie tworzyli i tworzą dzieje kultury, i to nie tylko polskiej. Brak filozofii tzw. uniwersyteckiej nie oznaczał nigdy zaprzestania refleksji filozoficznej przez Polaków. Był i jest to naród filozoficzny. Ale jednocześnie taki naród, który miał i ma swoją filozofię, która współtworzy i wpływa na uniwersalną kulturę filozoficzną, ma w tej kulturze liczące się specjalizacje. Dlatego też filozofię tzw. uniwersytecką zawsze łatwo było odtwarzać. Tak było po I i II wojnie światowej oraz później.

Przejęte z tradycji filozofii polskiej zatroskanie o sprawy człowieka, prawdę, dobro i piękno oraz sprawiedliwość odcisnęło się na życiu i osobowości prof. dra hab. Żurawa. Zawsze starał się troszczyć o ludzi, uporczywie bronić prawdy, postępować etycznie i dążyć do piękna oraz dawać każdemu, co mu się należy. Te wartości skłaniały nie tylko Jego do tego, aby służąc prawdzie, podkreślać swoistość filozofii polskiej, jej humanizm i współudział w tworzeniu uniwersalnej kultury filozoficznej.

³Zob.: A. Zieleńczyk, *Drogi i bezdroża filozofii polskiej*, [w:] *Drogi i bezdroża filozofii*, Warszawa 1912, s. 218.

⁴S. Czarnocki, *Filozofia społeczna XVIII i początku XIX w.*, „Biblioteka Warszawska” 1904.

⁵Zob.: *Polska myśl filozoficzna i społeczna*, t. I, 1831–1863. Pod red. Andrzeja Walickiego, Warszawa 1973; t. 2–3. Pod red. Barbary Skargi, Warszawa 1975–1977.

Wkład filozofii polskiej w rozwój filozofii: humanizm i uniwersalizm

Teza o uniwersalnym charakterze oddziaływania filozofii polskiej jest mocno uzasadniona w pierwszej książce wydanej przez Niego o myśli filozoficznej Tadeusza Kościuszki⁶. Ten wybitny dowódca, bojownik o wolność i podmiotowość ludzi, równocześnie filozof, który wyrósł na kulturze polskiej, odcisnął niekwestionowany wpływ na dzieje Polski, Europy i Świata. Jest to wpływ przede wszystkim polskich idei humanizmu, wolności i demokracji, które nie zawsze dane było Polakom urzeczywistniać w Ojczyźnie. Wiele lat musiało upłynąć, aby „*wybili się na niepodległość*”. Mimo tego, troszcząc się o innych, pomagali im w dziele walki o wolność. Szansę na urzeczywistnienie idei wolności i demokracji dawał dopiero ich swoisty eksport czy inkorporacja przez inne narody. Tak rzecz się miała w wojnie o Niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki, Komunie Paryskiej i innych walkach o niepodległość i upodmiotowienie zniewolonych przez despotyzm ludzi.

Dogłębnej analizie filozoficznej nieskuteczności „*wybijania się Polaków na niepodległość*” poświęcona jest przede wszystkim książka J. Żurawa o Henryku Kamińskim. Nieskuteczność ta wynika z braku podmiotowości narodu, odejścia od humanizmu i poszanowania wszystkich ludzi oraz upadku demokracji w I Rzeczypospolitej⁷. Filozofia Henryka Kamińskiego – konkluduje J. Żuraw – „*rewolucyjno-demokratyczny program działania wyprowadza z chrześcijańskiej zasady miłości bliźniego*”, wyraża przekonanie „*o specyficzności ludzkich układów i procesów społecznych*” oraz uwypukla „*dialektyczny charakter procesu historycznego i jego instytucji jako wytworów ducha*”, i tym samym, „*zawiera cechy ponadnarodowe, uniwersalne*”⁸.

Ale w spuściźnie profesora Żurawa znajduje się również argumentacja na rzecz tzw. czwartego (polskiego) źródła marksizmu. Występował on przeciwko tezie dogmatycznego marksizmu o jego jedynie trzech źródłach i częściach składowych, niemieckim (filozoficznym), angielskim (ekonomicznym) i francuskim (ideologicznym). Wbrew tej tezie uzasadniał wpływ polskich idei humanizmu, demokracji i poszerzania wolności na barwy humanistyczne marksizmu. Posiłkował się w tym wieloma sympatycznymi, wręcz serdecznymi, ale i krytycznymi, wypowiedziami Marksa i Engelsa o Polakach oraz tzw. sprawie polskiej. Jedną z nich – znamiennej i wciąż aktualnej – była wypowiedź o tym, że stosunek do niepodległości Polski jest papierkiem lakmusowym postawy demokratycznej Europejczyków. Przecież nie może być wolnym i demokratycznym naród, który uciska inne narody.

Z kolei w ostatnio wydanej książce J. Żuraw ukazuje postać Róży Luksemburg, jako Polki i Europejki. Wydobywa ją z zapomnienia i przedstawia w kontekście idei europeizacji. Treść tej książki przenikają dwa ważne nurty. Pierwszy to argumentacja za tym, że przedstawiana bohaterka była ze wszech miar wybitną Polką i Europejką, jej dusza zaś — jak dowodzi J. Żuraw na podstawie mało znanych tekstów,

⁶Zob.: J. Żuraw, *Myśl społeczna i filozoficzna Tadeusza Kościuszki*, Bellona, Warszawa 1979.

⁷Zob.: tamże, s. 40.

⁸Tamże, s. 41.

głównie listów prywatnych – przesiąknięta była polską kulturą, językiem i obyczajami, szacunkiem i uwielbieniem do tego, co polskie. Jej patriotyzm i troska o polskie interesy spowodował, że ta wybitna teoretyczka ekonomii (uzyskała stopień doktora tej dyscypliny naukowej 12 marca 1887 roku na podstawie dysertacji pt. *Rozwój przemysłu w Polsce*), współzałożycielka SDKPiL, badaczka rewolucji społecznych i dążeń narodów do niezależności, wyraziła opinię, że z punktu widzenia ekonomii, wzrostu dobrobytu i bezpieczeństwa zarówno Polaków, jak i Europejczyków, pragnienie odbudowy państwa polskiego nie jest korzystne. Opinia ta przyniosła Jej złą sławę w historiografii polskiej. Józef Żuraw przeciwstawia się tej złej sławie. Wskazuje na intencje R. Luksemburg, jej dalekowzroczność i obiektywność zarówno kalkulacji, jak i konieczności ekonomicznych. Jej koncepcja autonomii kulturalnej, poszerzania wolności i dobrobytu Polaków z perspektywy integracji europejskiej zmienia stereotyp. Polemika z tego rodzaju stereotypami i ich krytyka jest drugim ważnym nurtem przywołanej książki. Jak dowodzi jej Autor w rozdziale (III), zatytułowanym *Polskość w życiu i działaniu*, Róża Luksemburg wyrosła w umiłowaniu kultury polskiej; admiracji literatury polskiej, a szczególnie twórczości Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Rysowana jest ona jako niekwestionowana humanistka i Europejka. Postać taka wyrósć mogła – jak stwierdza J. Żuraw – w tyglu otwartej i tolerancyjnej kultury polskiej. Dlatego „*Wizja świata Róży Luksemburg była – konkluduje J. Żuraw – stricte humanistyczna (...), w którym każda krzywda byłaby minimalizowana, w którym... każdy człowiek nie czyni drugiemu tego, co jemu byłoby niemiłe. Właśnie, stąd tolerancja... par excellence ludzka, humanistyczna. Tolerancja społeczna, tolerancja religijna winna iść, jej zdaniem, w parze z tolerancją polityczną (...) wyznaje zasadę wolności wyznaniowej. W poznańskim np., zresztą nie tylko, broni wiary katolickiej, broni prawa do młdłitwy dzieci polskich w rodzimym języku (...). Píše: Niech każdy trzyma się takiej wiary i takich przekonań, jakie uważa za dobre, nikt nie ma prawa... gwałcić sumienia ludzkiego!*”⁹.

Poszerzanie dobrobytu społecznego, tolerancji i wolności oraz demokracja są to wartości wiodące w poglądach, jak i życiu Róży Luksemburg. Charakteryzują one kulturę zarówno polską, jak i europejską. Sprzeciwiają się wschodniej barbarii i jakimkolwiek formom dyktatury, szczególnie bolszewickiej „*dyktaturze szabli*”. Przeciwno tej ostatniej występowała ostro i zdecydowanie. „*Zasadniczym błędem teorii Lenina jest, że przeciwstawia on dyktaturę demokracji...*”¹⁰. Na tak ostrą i celną krytykę pozwalało jej głęboko zakorzenione i wyniesione z tradycji polskiej poczucie wolności. Dla niej bowiem „*Wolność tylko dla zwolenników rządu, tylko dla członków jednej partii – choćby nawet byli oni nie wiedzieć jak liczni – nie jest wolnością. Wolność jest zawsze wolnością dla inaczej myślącego*”¹¹.

⁹J. Żuraw, *Róża Luksemburg i kultura polska*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Częstochowa 1999, s. 58.

¹⁰Tamże, s. 14 i n.

¹¹Tamże, s. 5 i n.

W czasie integracji Polski z Europą „*renesans idei Róży Luksemburg*”, sięganie do jej dorobku teoretycznego i poglądów socjaldemokratycznych ma wiele uzasadnień. Jest to bowiem dorobek oświeconych ideami humanizmu, tolerancji i wolności, egalitarnego poszerzania dobrobytu i bezpieczeństwa. Ale podobne idee charakterystyczne są dla wielu innych myślicieli związanych z filozofią polską. Dobitnie pokazują one, jak można być polskim i europejskim.

Sprawie tego ukazywania, wydobywania z zapomnienia i trosce o podmiotowość kultury polskiej dobrze służy aktywność twórcza J. Żurawa. Przecież idea zjednoczonej Europy zasadza się na podmiotowości kultur, narodów i ludzi jako ludzi. Jej atrakcyjność wypływa także z wkładu w nią polskiej myśli filozoficznej, czynu i pracy również Polaków, a także tych, którzy w kulturze polskiej znaleźli wartości ważne i godne realizacji. Popularyzacji tych wartości dobrze służy praca twórcza profesora Józefa Żurawa, który nie tylko publikuje i prowadzi aktywną działalność dydaktyczną, ale również udziela się naukowo i organizacyjnie zarówno w warszawskim oddziale Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, jak i Międzynarodowego Towarzystwa Uniwersalizmu. Owocem tego są między innymi Jego publikacje na łamach „*Dialectics and Humanism*” – pisma filozoficznego o światowym zasięgu.

Spis treści

TABULA GRATULATORIA	7
Słowo o Jubilacie (Stanisław Podobiński, Bogdan Snoch)	9
Głosy o Jubilacie i do Jubilata	
Ryszard Szwed	16
Janusz Berdowski	17
B.W. Bogdanow	18
Franciszek Marek	19
Ks. Stanisław Pamuła	20
Janusz Świniarski	23
ROZDZIAŁ I IDEE	
Sylvia Badora, Marek Lewandowski	
Rodzina w prawie i w polityce	31
Edward Biłos	
Osoba w społeczności lokalnej jako integrator dziedzictwa i kreacji kulturowej	43
Miroslaw Cygański	
Przejawy politycznego zbliżenia i współdziałania polsko-niemieckiego u schyłku XVIII wieku (1788-1789/90)	53
Lech Górniak, Dorota Ortenburger	
Jakość komunikowania się a indywidualne możliwości na rynku pracy	73
Bożena Hutnik, Stanisław Podobiński	
Idee, słowa, czyny. O Jędrzeja Śniadeckiego poglądach na temat kształtowania ludzkiego fizys	79
Robert Janik	
Aum Shinrikyo – Najwyższa Prawda	85
Robert Janik	
Ekumeniczne zbliżenie między Kościołem rzymskokatolickim i Starokatolickim Kościołem Mariawitów – szanse i możliwości dialogu	91
Raul Kosta	
Wpływ ofensywy TET na politykę USA w Indochinach	97
Adam Królikowski	
Piszę więc jestem (Rzecz o modernizmie i neomodernizmie)	107
Bronisława Kulka	
Pierwiastki czeskie w działalności samokształceniowej młodzieży polskiej na Śląsku Cieszyńskim w latach (1842-1918)	111

Joanna Kulska	
Jan XXIII – otwarcie na świat i jego kulturę	123
Gizela Kurpanik-Malinowska	
Die deutsche Literatur des 19. Jahrhunderts und ihre Reaktion auf die Gefahren der damaligen Autokratien und des sich herausbildenden Nationalismus .	131
Cecylia Langier	
Tadeusz Czacki jako historyk	145
Olga Łodyga	
Praca jako dziedzina działań człowieka	159
Olga Łodyga	
Zawód jako kategoria badań socjologicznych	165
Oleg Łojko	
Karnawałowość jarmarczna Białorusi	173
Franciszek Antoni Marek	
Refleksje nad patriotyzmem polskim Ślązaków	179
Béthuel Matsili	
La voix du coeur: Pour une politique interculturelle en Afrique noire (Głos serca za polityką interkulturową w Czarnej Afryce)	185
Sławomir Matusz	
Zbawienny postmodernizm	193
Hubert Mikołajczyk	
Dialogowo-interpretacyjne przesłanki krytyki epistemologii transcendentalnej	197
Urszula Ordon	
System Marii Montessori w pracy z małym dzieckiem	203
Halina Pabiasz	
Specyfika Filozofii wychowania	211
ks. Stanisław Pamuła	
Drugi Zjazd Gnieźnieński w polskiej prasie	225
ks. Stanisław Pamuła	
Śmierć ks. prof. dra hab. Józefa Tischnera – rezonans w prasie polskiej	241
Krystyna Pawłowska, Andrzej Nowakowski	
Uprawnienia prawotwórcze wojewody. Zagadnienia prawnoustrojowe	257
ks. Wojciech Pazera	
Homilia jako współczesny model religijnej prozy oratorskiej	265
Bogdan Snoch	
Polska szkoła średnia w Galicji w pierwszych latach wojny 1914/15-1915/16	271
Stanisław Józef Sokołowski	
Filozofia sprawnego działania w pracy nauczyciela	277
Tadeusz Srogosz	
Los weteranów Legii Włoskiej w 1807 roku	285

Jadwiga Suchmiel	
Poglądy na wychowanie Kazimierza Twardowskiego (na podstawie prac niefilozoficznych)	291
Aleksander Swieżawski	
Kilka uwag w sprawie przekładów polskich tekstów historycznych na języki zachodnioeuropejskie	301
Marek S. Szczepański	
In Europe's waiting-room	305
Bartłomiej Szyndler	
Apokryf listu Kościuszki do Stanisława Augusta	323
Bartłomiej Szyndler	
Sprzeniewierzenie funduszu na pomnik Napoleona	327
Ireneusz Światała	
Personalizm włoski XX wieku. Armando Rigobello i Emmanuel Mounier	331
Andrzej Tarnopolski	
Naiwność filozofii i naiwność filozofa. Dwie miary istotnego problemu niepopularności intelektu	345
Andrzej Tarnopolski	
Naiwność pedagogiczna jako konieczny składnik tolerancyjnych postaw nauczycieli	353
Damian Tomczyk	
Dzieje rzemiosła cechowego Gorzowa Śląskiego w epoce feudalnej. Przyczynek do dziejów miasta	365
Hubert Wagner	
Osobotwórczy aspekt czasu wolnego młodzieży	385
Andrzej J. Zakrzewski, Małgorzata Skwarczyńska	
Stanisław Leszczyński w świecie niedowiarków	391
ks. Jan Związek	
Parafie archidiaconatu wieluńskiego w świetle wizytacji arcybiskupa Jana Łaskiego	421

ROZDZIAŁ II PEDAGOGIKA

Krzysztof Piotr Badora, Sylwia Badora	
Dysfunkcje i zjawiska patologiczne we współczesnych rodzinach	437
Krzysztof Piotr Badora	
Przeciwdziałanie narkomanii w częstochowskich szkołach średnich	451
Eugeniusz Borowiec	
Zagadnienia akceptacji życia własnego w kontekście psychospołecznych warunków egzystencji ludzkiej we współczesnej Polsce	463
Ярослав Цехмістер	
Вивчення професійних інтересів учнів ліцею медичного профілю	475
Світлана Денисюк	
Велетні педагогіки гуманізму. Порівняльний аналіз педагогічних концепцій А. Макаренка, В. Сухомлінського і Я. Корчака	483

E. Deviatowa, W.W. Deviatov, Z. Potęga	
Techniczno-ekonomiczne aspekty procesu wyciskania	493
Beata Gofron	
O potrzebie badań nierówności edukacyjnych	499
Urszula Gruca-Miąsik, Marzena Rorat	
Przemiany systemów pomocy społecznej na świecie	509
Anna Kołodziej-Pikor	
Diagnostyczne walory rysunku. Test: Dom – Drzewo – Człowiek	521
Anna Kołodziej-Pikor	
Problem poznania i ochrony zbiorowisk leśnych Rezerwatu Góra Zielona koło Częstochowy oraz wykorzystanie tego materiału w nauczaniu przedmiotu: Środowisko społeczno-przyrodnicze	527
Ірина Ковчина	
Технології підготовки соціального педагога у країнах – членах ЄС у 90. роках ХХ ст.	533
Anna Kozłowska	
Diagnozowanie stabilności ocen na progach edukacyjnych	539
Boris Kožuh	
Badania metaanalityczne	549
Maria Królicza	
Rozumienie pojęcia <i>ojczyzna</i> jako podstawa kształtowania postawy patriotycznej dzieci przedszkolnych	557
Longina Krzętowska	
Dziecko ofiarą przemocy w rodzinie	565
Grażyna Łój	
Agresja młodzieży w wieku dojrzewania	571
Arkadiusz Marzec	
Konflikty dojrzewającej i dorastającej młodzieży w środowisku rodzinnym ..	589
Danuta K. Marzec	
Prawa dziecka i tolerancja we współczesnej rodzinie	595
Danuta Krystyna Marzec	
Refleksje na temat niektórych nowych wyzwań edukacyjnych	599
Сергій Мусатов	
Про психологічні витоки педагогічної комунікації	607
Urszula Nowacka	
Funkcje praktyki pedagogicznej nauczycieli w procesie przygotowania przyszłych nauczycieli w teorii pedagogicznej	615
Urszula Nowacka	
Przygotowanie zawodowe nauczycieli w świetle współczesnych orientacji edukacyjnych	627
Urszula Ordon	
Nauczyciel–wychowawca w świetle oczekiwań dzieci w wieku przedszkolnym	641

Валерій Орлов	
Проблеми особистісного професійного становлення вчителя	649
Dorota Ortenburger	
Subiektywizm a przekładalność perspektyw w komunikowaniu	659
Helena Padoł-Brończyk	
Wykorzystanie walorów przyrody regionalnej Ciężkowic w realizacji programu przedmiotu: Środowisko społeczno-przyrodnicze w klasach I–III .	663
Елена Пехота	
Индивидуальность учителя – сущность понятия, теоретическая модель	675
Wiesław Pięta, Barbara Pięta	
Nauczyciel wychowania fizycznego i sportu w XXI wieku	685
Олена Полякова	
Теоретична модель формування готовності до читання іноземної фахової літератури у майбутніх вчителів англійської мови	693
Kazimierz Rędziński	
Oświata i szkolnictwo polskie we Lwowie w latach 1939–1941	701
Оксана Рудницька	
Художня культура у виховній діяльності вчителя	713
Aleksandra Siedlaczek	
Rodzina współczesna w dobie przemian i jej wpływ na niepowodzenia szkolne	717
Aleksandra Siedlaczek	
Wpływ zabawy na rozwój dzieci trzy- i czteroletnich	723
Лариса Сігаєва	
Щодо проблеми підвищення кваліфікації вчителів у західноєвропейському контексті (20-30-ті рр. XX ст.)	729
Світлана Сисоєва	
Педагогічні технології і професійний розвиток особистості	741
Bogdan Snoch	
Studium Nauczycielskie w Częstochowie (1957–1971) prekursor WSP	755
Krystyna Socha-Kołodziej	
Partycypacja rodziców w edukacji szkolnej dziecka	761
Krystyna Socha-Kołodziej	
Problemy alkoholowe rodziny oraz dzieci – potrzeby i kierunki pomocy	767
Zdzisław Stoliński	
Rola nauczycieli techniki w rozwoju cywilizacji informacyjnej	777
Mirosława Szczygiel	
Miejsce i rola szkół rzemieślniczo-niedzielnych w strukturze oświaty polskiej XIX wieku (na przykładzie szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Częstochowie)	781
Jolanta Szempruch	
Doskonalenie zawodowe nauczycieli w okresie przemian	789
Władysław Szlufik	
Zadania nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w okresie przemian	797

Zofia Szura	
Tendencje współczesnej koncepcji kształcenia	803
Hubert Wagner	
Henryk Jordan – prekursor wychowania fizycznego	809
Jolanta Wilsz	
Problemy orientacji i poradnictwa zawodowego w Polsce w kontekście integracji Europy	815
Wanda Wiśniewska	
System szkolny a możliwość zdobycia wiedzy przez uczniów w zakresie wyboru zawodu	827
Lidia Włodarska-Zoła	
Profil kształcenia absolwentów kierunków związanych z zarządzaniem na uczelniach technicznych w Polsce	833
Beata Zajęcka	
Aspiracje edukacyjne, zawodowe i społeczne młodzieży	839
Paweł Zieliński	
Poprawa samooceny nowym narzędziem terapii pedagogicznej. Wykorzystanie <i>kwestionariusza zachowań asertywnych i wykazu wzorów afirmacji stosowanych w relaksacji</i>	847
Paweł Zieliński	
Wprowadzenie do przedmiotu: <i>Metody relaksacyjno-koncentrujące</i>	855
Tomasz Zimny	
Sprawiedliwość oceniania szkolnego	863
Wanda Zych	
Dziecko przewlekle chore jako podmiot oddziaływań opiekuńczo- -wychowawczych	867

ROZDZIAŁ III LITERATURA

Józef Duk	
Temat „dziecięcy” w twórczości Juliana Przybosa	877
Agata Jałowiecka-Frania	
Portret jako gatunek literacki	887
Barbara Kubicka-Czekaj	
Zestawienie prac o Juliuszu Słowackim w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu. Efekty kwerend	897
Joanna Kuźnicka	
Ut pictura poesis	907
Wiesław Leszczyński	
Obraz lokalnej społeczności żydowskiej na łamach „Gońca Częstochowskiego” w latach 1918–1939	931
Cezary Marcinkiewicz	
Problematyka dramatów Iwana Turgieniewa	939

Cezary Marcinkiewicz	
Związek dramatów Iwana Turgieniewa z tradycją europejską (gatunki, ich funkcje)	947
ks. Stanisław Pamuła	
3 lata dziennika „Życie”	959
Beata Pokorna	
Motyw lęku w <i>Zwierzoczkoupiorze</i> Tadeusza Konwickiego	967
Lucyna Rożek, Anna Rosińska	
Didaskalia a tekst poboczny. O definicyjnych problemach tekstu pobocznego i jego metatekstowym charakterze	973
Marek S. Szczepański	
Cultural Borderland in sociological perspective (the case of Upper Silesia) ...	981

ROZDZIAŁ IV JĘZYK

Renata Bizior-Ociepa	
O zasobie i funkcjach leksyki wojskowej i religijnej w utworach Jędrzeja Kitowicza	999
Grażyna Bojanowska	
Przezwiska mieszkańców Wójcic w województwie opolskim	1015
Maria Janukowicz	
Języki obce pasem ratunkowym Europy	1029
Ewa Kiełb-Starczewska	
Komputerowe wspomaganie uczenia się – nauczania języka angielskiego ...	1035
Krzysztof Lisiecki	
Wybrane zmiany językowe mieszkańców Kalet i okolic w powiecie tarnogórskim	1049
Dorota Maćkula	
Struktura słowotwórcza współcześnie używanych nazwisk mieszkańców Strzelec Opolskich	1055
Rafał Praszczyk	
Zarys logiki starożytnej	1071
Edyta Skoczylas-Krotla	
Analiza warstwy leksykalnej w wybranych utworach Władysława Bełzy	1075
Антонина Шелемова	
Слово о полку Игореве: поэтика цветового и светового пространства ..	1081
Tatiana Szkapienko	
Właściwości metaforyzacji czasowników <i>biec</i> (<i>бежать</i>) w języku polskim a rosyjskim	1095
Sylwia Szubert	
Językowe i stylistyczne zawilości w prozie Witolda Gombrowicza na przykładzie <i>Trans-Atlantyku</i> i <i>Ferdynurke</i>	1099
Jolanta Wróbel	
Napisy nagrobne na Śląsku	1109

ROZDZIAŁ V KULTURA

Urszula Ordon, Stanisław Podobiński

Niezwykłość życia, dokonań i sławy Ryszarda Riedla z zespołu „Dżem”.

Wstęp do biogramu artysty 1123

ROZDZIAŁ VI RECENZJE

Tadeusz Marzec

Zbigniew Biernacki. *Częstochowa na dawnej pocztówce*,

Wydawnictwo Kolekcjoner, Opole 1999 1141

Iwona Nowakowska-Kempna

Recenzja pracy Adama Królikowskiego *Epopcja Celtów*,

Częstochowa 2000 1143

BG WSP

241781

